

Рубаї (в перекладі А. Іваницького)

Омар Хайям

*Українською мовою переповів перекладні інтерпретації
попередників професор Анатолій Іваницький за публікацією: Омар
Хайям. Рубаи. – Москва, 2008 (с. 31-216).*

*Рубаї відразу, як їх придбав, стали однією з моїх неодмінних книг.
Через тисячу літ мені випала ласка знайомства з одним із тих, хто
досі збагачує світ мудрістю, гідністю, співчуттям.*

*За приклад у ставленні до форми та змісту чотиривіршів Омара
Хайяма я мав почасти Едварда Фітцджеральда (там само, с.
255-280). Він не надто дбав про їх підрядкове прочитання й
тлумачення, а між тим, дякуючи йому, Хайям-поет набув світової
слави.*

*Мене насамперед цікавила філософська і побутова тематика.
Рубаї "любовного" змісту, як на мій погляд, навряд належать Хайяму.
Значну частину їх я обминув.*

*Для тих, хто хотів би порівняти мої українські інтерпретації з
відповідними московськими, подаю (в дужках) після кожного з
чотиривіршів сторінку вище вказаного видання. Роботу над рубаями
завершив наприкінці другого року вторгнення московитів до України-
Руси.*

Слава Україні!

Київ, 2008-2023 рр.

Коли в життя своє ти не підпустиш тугу,
Ти радість osiąгнеш. І на квітучім луку
Сік смакуватимеш благословених лоз,
І бавитимеш лагідну подругу. (31)

Що відкрито лежить – очевидність сама,
І прихований смисл там шукати дарма.
В руки легко йде те, що доступне для зору, –
Суть таємна біжить від очей і ума. (32)

Пий! У вогні весняного запалу
Спали зими холодне хиже жало.
Життя коротке – як пташиний зліт,
Було – що мить: було – і враз пропало. (33)

Уготовано пастку на кожен мій здвиг:
Я із власної волі і дня не пробіг.
Не спитавши, взяли мене в світ прогулятись,
Й не спитавши, виводять затим за поріг. (34)

Благородство і підлість, сміливість і жах –
Все тісниться з народження в наших серцях.
Ми ніколи не станем ні кращі, ні гірші,
Бо такі ми, якими створив нас Аллах. (34)

Від кадил, молитов ти собі щось дістав?
Рай того прихистить, хто його не шукав.
Нашу долю намази й поклони не змінять:
Все Господь ще тоді, в день Творіння, уклав. (36)

Не журися про завтра: прийде все одно,
Краще любовку цілуй та пий добре вино.
У житті нам прощення Господь не дарує,
А кому після смерті потрібне воно? (37)

Що сумуєш, мій друже? А сенс в тому є?
Час не спинить ні воля, ні серце твоє.
Не шкодуй! Пий вино, розкошуй в товаристві
І окреслюй зазначене коло своє. (37)

Голос флейти почав так привітно звучать,
Чути заклик: настала пора чаркувать.
Пий, мудрець, і нехай твоє серце радіє,
Хто не п'є, власні лікті хай буде кусать. (38)

Ти спасіння собі в молитвах не шукай,

Бався з любкою, щиро вина наливай.
Якщо в пеклі пригріють п'яниць і коханців,
То для кого ж тоді існуватиме рай? (38)

Сад квітучий, коханка, з вином піала –
Три веселих моїх і надійних крила.
А хто бачив того обіцяного раю?!
Так що втіха з вином нам і тут не мала. (39)

Так, чоловік – ніщо, він раб своєї долі,
Його позбавлено і мудрості, і волі.
В коханні він пройдисвіт, й тому саме там
Невірність так буя, як бур'яни у полі. (39)

Веселися! Бо нас не спитали
учора,
Оцю кашу без нас заправляли
учора,
Ми грішили гуртом й чаркували
учора –
Все без нас небеса поладнали
учора. (40)

Лиха зневіра не дає зітхнути
І відчай гірко розтинає груди:
Чи світ зі мною, чи без мене він –
Для вічності однаково це буде. (40)

Жить в розлуці з лозою хмільною –
ніщо,
Жить в розлуці з дзвінкою струною –
ніщо.
Скільки я не вникав в піднебесні прикмети –
Всі загадки в мені. Поза мною –
ніщо. (41)

Нема морозу. В весняних дощах
Скупались квіти. Й соловей в кущах
Закохано освідчився троянді:
"Весна, красуне! Поза цим – все прах!" (41)

Любко! Перш, аніж штоф спорожнимо життя,
Спорожнім повний глечик хмільного пиття.
Може статись: останній ковток перед смертю
Заборонять, сказавши: "Він не до пуття". (42)

Не покаяним грішником
слід бути –
З веселим серцем грішником
слід бути.
Не плачся, що життя минає хутко –
Жартівником й насмішником
слід бути. (43)

В шинку я вусами підлогу підмітаю,
Між злом й добром різниці не впіймаю.
А світ якщо впаде, то лиш прошепочу:
"Зернину кинув хтось... Я спокою не маю!" (44)

Хмарами сонця високого не загасити,
Серця веселого бідами не сокрушити,
І про мету недосяжну не слід мудрувать.
Пиймо! Затямим це й будемо в радості жити. (45)

Що з народин відміряно кожному з нас,
Не додасть й не применшить щоденний намаз.
Тож із глуздом кредит на життя вжіймо сміло,
А про позички зайві забудьмо нараз! (45)

Сором, друзі хто в тузі хоча би на чверть,
Хто в невмінні прощати вбача власну твердь.
Пий, допоки у чанга не луснули струни,
Пий, поки глеки з вином не розтросчено вщерт! (46)

Ти багатий і сильний, – ну що з того, брат?
За світанком йде ніч без вина і коляд.
А життя це порожнє, як випита чарка,
Яку дав Виночерпій лише напрокат. (46)

Пий вино, бо надія і радість
лиш в нім,
Слухай чанг, бо небесная сладкість

лиш в нім.

Тож на сміх-веселун варто сум поміняти

І зятимити: щастя всевладність

лиш в нім. (47)

Від зневіри до Бога -

одна тільки мить,

Від палат до барлога -

одна тільки мить.

Щиро тішся одній подарованій подарованій миті,

Вся життєва дорога -

одна тільки мить. (47)

Хоч життя є оmanoю -

радісний будь,

Наодинці чи з панною -

радісний будь.

Ти прожив лише мить і тебе вже немає, -

Бався миттю жаданою -

радісний будь. (48)

Хай не зрадять тебе ні любов, ні вино!

Поза цим божевілля, ганьба - все одно!

Має статися щось - хай доконче стається,

Бо воно неминуче: згори речено. (48)

Ми сіємо радість і біль повсякчас,

І зрада і честь уживаються в нас.

Людина в собі, наче змії триголовий,

Жах, і велич, і ницість єдна воднораз. (49)

Ми потрапили в світ, як той спійманий птах,

Спокій нам відбирають скорботи і страх.

В клітку цю, із якої нема порятунку,

Поза нашої волі нас кинув Аллах. (49)

Гей, подайте вина, бо вода не з руки!

Штоф життя наливають до вінця роки.

І не варто тримати себе непитушим:

Як не зараз вино - то в котрі ще віки? (50)

Варто втішити серце бокалом вина,
І воно всі проблеми спокійно владна.
Ум тверезий заковує душу в кайдани,
А з вином їх нараз усуває вона. (51)

Про минуле й майбутнє дарма не зітхай,
А про будь-які втрати скоріш забувай.
І прийдешній і зниклій – не вір цим хвилинам,
Тільки в нинішній хвилі опертя шукай. (51)

Гей! Хай буде одвічно з тобою вино,
І подруга з тобою й вином заодно!
Бо красу й струни чанга, вино і кохання
Обертають в ніщо небеса все одно. (53)

Виночерпію! Знов моя чарка пуста!
А живої вологи так прагнуть уста.
Бач-бо, друзів старих в мене вже не лишилось,
Крім як чарка налита до вінця ота. (53)

Бундючність і пиха – я знаю цих ослів:
Як барабан – пусті, а скільки дутих слів.
Вони – раби імен: створи собі лиш ім'я –
Лизатимуть тебе і гній твоїх корів. (54)

За юних літ усе я тямив до пуття, –
Здавалось так... Та ось настало каяття,
Сказав мій зрілий ум: "Нічого ти не тямив,
Ніщо, як і усіх, було твоє життя". (55)

Я смерті не боюсь – це не лише слова:
Страшніше за життя нічого не бува.
Отримав душу я для тимчасових термін
І без жалю дивлюсь, як він собі сплива. (56)

Давно про чашу я Джамшидову читав,
І щоб знайти її, всю землю обшукав.
Та здибався мудрець, і він сказав: "Даремно
Ти по світах блукав: її в душі ти мав!" (57)

Небавом Всесвіт жде непереборний жах:
Зісклизне небо і здимить Чумацький Шлях.
В той день у відчаї Творця я запитаю:
"За що Свій витвір перетворюєш на прах?!" (58)

Ні держава, ні повна султанська казна
Так не тішать мене, як привітна пивна.
Ні вінець Кей-Хосрова, ні трон Фиридуна
Не дорожчі для мене за чарку вина. (59)

Шанувати за ум, стан тілесний –
ніщо,
Шанувати за честь, вид облесний –
ніщо.
Веселітеся, власники тлінної миті,
Бо вона, як і світ піднебесний, –
ніщо. (60)

Всемогутній Творець не по правді зробив,
Нам не вічність, а хитрі загадки лишив:
Якщо ми досконалі, навіщо вмираєм?
А як недосконалі – хто брак учинив? (62)

Я: "Як в іншому світі?" – спитав аксакала,
П'ючи поруч вино у куточку підвала.
"Пий! – промовив. – Дорога туди не близька,
Ще ніхто не вернувся, а пішло вже немало". (62)

Нас безмежно дивують загадки Творця,
Переповнені сумнівом наші серця:
Ми цей світ залишаєм, у нім не пізнавши
Ні початку, ні смислу його, ні кінця. (63)

Якщо одяг пристойний, не зношений маєш,
І про хліба шматок без напруження дбаєш,
А до іншого й справи немає тобі, –
Значить, ціну життя ти по-справжньому знаєш. (64)

Що несправедливий світ – через це не страждай,
Ти живи, а про смерть не тужи й не гадай.
Неухильно свій келих по вінця наповнюй

І Зухру повногрудуду нестримно кохай. (68)

Шанують скрізь і всі святі вірші Корана,
Проте читають їх не часто й не старанно.
Не ліньки нам лише буквар вина гортать
Й читать увечері, і вдень, і вранці рано. (69)

Поява, сенс, кінець – це світові загадки,
Які за цим усім ховаються порядки?
Це наче коло без початку і кінця,
А в ньому ми що ті безбатченки-нащадки. (69)

Ясноокая! Чаша вина утіша,
Пий! Бо завтра, хто знає, де буде душа,
Може, з'явиться там молодик-місяченько,
Де ні слави моєї, ні мого вірша. (70)

Будь готовий терпіть неминучії муки:
Біль, хвороби і старість сприймать без розпуки,
Кращі ліки наразі – їх не помічать,
І без страху чекати з цим світом розлуки. (70)

Шейх повію стидав: "Ти, гулящая, п'єш,
Всім, хто платить, ти тіло своє продаєш".
"Я, — сказала повія, — й заправду така,
А чи ти той, за кого себе видаєш?" (72)

Кинув пить я. Нудьга оселилась в душі,
Радять те, і десяте мої кореші.
Та не в змозі ніщо повернуть мені радість –
Лише чарка сповна та Хайяма вірші. (73)

Я в поважному віці відчув каяття,
Що провів недолуге і марне життя,
Що не вмів дослухатись до Божого Слова,
А чинив навпаки – як бездумне дитя. (73)

Від прийдешнього дня нема сенсу тікати,
Нема сенсу між злом і добром вибирати, –
Небо гральнії карти наосліп кида...

Маєм встигнути все без жалоби програти. (74)

Всім, хто любить вино, повідомив мулла,
В пеклі вже бульбашками заграла смола:
Там з привітом чекають п'яниць і коханців...
Чом же рай спорожнів, як моя піала?! (75)

Ти, де слід, і не слід величаєшся:

"Я!"

Діамантами й золотом граєшся:

"Я!"

Лиш налагодив зиск із рабів і верблюдів -
Смерть в віконце тобі зазирає:

"Ось я!" (75)

Коли піст я порушу для плотських утіх,
Не подумай, що я нечестивіший всіх:
Просто дні у постах - наче темнії ночі,
А грішити ночами, їй-Богу, не гріх. (76).

То не гріх, що знаходжу я смак у вині,
Й труд кохання з усіх наймиліший мені.
Бог, як схоче, хай милість мені подарує, -
Сам же я не розкаюсь ніколи - ні, ні! (76)

Відрікатись від чарки поетові гріх,
Муза й люди готові підняти на сміх,
А коханки і друзі, так ті співчують:
Чи зрадієш, позбавившись винних утіх? (77)

Знову землю оновлену дощ окропив,
Знову поклик кохати у серці ожив.
Пий, подругу цілуй на весняному луку
Так, щоб пристрасті жар і той світ зворушив. (78)

Чи ще довго мені гнути спину,

чи ні?

І чи скоро вже я відпочину,

чи ні?

Що зітхати про це, коли і для зітхання,
Невідомо, дістану хвилину,

чи ні. (80)

На стіні кріпосній, бачу, ворон сидить,
Череп в лапах трима й непоштиво твердить:
"Шах великий! Де військ твоїх заклики трубні,
Барабанний грім і атакуюча хіть?" (81)

Ні від мого життя, ні від смерті тим більш
Світ багатшим не стане й не стане бідніш.
Я немало блукав по життєвих дорогах,
Поки втямив: чим далі, тим гірше й нудніш. (82)

Стережися, лихий у красуні каблук!
І хто прагне під нього, той в пошуках мук.
Це спокусливе царство втішає недовго:
Як лиш серце полонить – вислизає із рук. (84)

Сект немало існує в ісламі, із них
Я обрав собі секту любовних утіх.
Ти мій Бог! Подаруй мені пристрасті раю,
Злитись з Богом в гарячій коханні – не гріх. (85)

В цьому світі ти мудрим сливеш,
ну то й що?
Радо приклад усім подаєш,
ну то й що?
Маєш думку сто років прожити? Припускаю.
Може, ти і двохсот досягнеш,
ну то й що? (85)

Де і в чому начало начал?
Не загадка, а справжній скандал!
Сенс її, хто і як не змагались,
Не утяв ні один аксакал. (86)

Коли я согрішив –
то не сам по собі.
Свій земний путь звершив
я не сам по собі.
Де я був, ким я був – лиш слухняно чинив я
Все, що Він порішив,

а не я по собі. (87)

Гарний настрій шукать у вині
ліпше за все,

Слухатъ гурії ніжні пісні
ліпше за все.

Мислі свіжої звільнену силу
Не ховать в заборонах і сні
ліпше за все. (87)

Не бачили ніхто ні раю, ні геєнни:
Чи звідти хтось вернувсь назад в цей світ нужденний?
Одначе привиди, невидимі для нас, -
Джерело страхів і надій для нас щоденно. (88)

Я чалму із найтоншого льону
продам,
Задля чарки султанську корону
продам,
А потраплять до рук молитовнії чотки,
Я й для них не знайду перепону -
продам. (89)

Хоча царства усі, і великі й малі,
Підкорились твоєму мечу і стрілі,
Ти, великий султане, не станеш безсмертним:
Твоя доля - всього три аршини землі. (89)

Нагороди достойним султан не дає,
За достойних поклав би я серце своє.
Хочеш знать, чи існують пекельнії муки?
Жить поміж недостойних - це пекло і є! (92)

Обізвуть мене п'яним -
воістину так!
Нечестивим, буяном -
воістину так!
Я єсть я! І що хоче собі, то й верзіте:
Я залишусь Хайямом.
Воістину так! (94)

Я давно поховав кращих друзів своїх,
Неминучість така нас очікує всіх.
Ми на святі життя веселилися разом.
Свою чарку раніше хтось випити встиг. (94)

З рук спливає життя, насувається мла,
Смерть серця зупиняє і нищить тіла.
Вість ніхто не подав з потойбічного світу,
То де б можна дізнатися, як там діла? (95)

Не судилось нам задуми Божі пізнати
І не варто про це навіть і міркувати.
Ліпше місце спокійне знайти в закуліссі,
Аби сцену хоч здалеку спостерігати. (97)

Розум мій Книгу Світу не може гортнути,
Аби задуми Божі я міг осягнути.
Я молюсь, зрозуміти Аллаха не мислю:
Сутність Бога лиш Богу по силі збагнути. (97)

Ти, Всевишній, здається мені, старий скнар,
Від уваги Твої рабів кида в жар:
В Тебе рай – за безгрішне життя нагорода,
Може б щось мені дав не в заплату, а в дар? (99)

Перегорнуто книгу життя мого, жаль!
Від весни, від жінок залишилась печаль.
Не згадаю, коли моя юнь прилетіла,
Й коли зникла, вдягнувши сріблясту вуаль... (100)

Жертва смутку, я в тузі глибокій –
овва!
Не дарують роки мені спокій –
овва!
А пробачить мене милосердний Господь, –
Стид згризе на Голгофі високій...
овва! (102)

Якщо названа образом Божим людина,
То чому вона смертна тоді, як тварина?
Деся логічну підставу порушив Творець,

Й на біду відбулась нелогічна підміна. (102)

Якщо смерть ми не можемо відстрочити ніяк,
Якщо небо уклало все істиною так,
Якщо речі безсмертні не склеїти з воску, –
Шкодувати ні про що ми не станемо, однак. (103)

Ти не з власної волі блукаєш в лісах,
Щось шукаєш у горах, пустелях, полях...
Маєш певну для того блукання підставу:
Її здавна накреслено на небесах. (105)

Не просто жити нам із небом голубим,
Воно ні добрим не буває, ні жалісним.
О ненароджені! Коли б вам наші муки,
Не поспішали б ви зустрітись з небом цим. (106)

В мечеть заходжу я у пізній час
Не ради віри й не вершить намаз:
Стріпавсь той килим, що був вкрав з мечеті,
Тепер на інший підміню якраз. (112)

Немає ні пекла, ні раю,
серденько моє,
Яку ти надію плекаєш,
серденько моє?
Вспокойся! Надія – не більш як обман,
Достатньо того, що ти маєш,
серденько моє. (115)

Звідусіль долинає нерадісна вість:
Переповнює землю неправда і злість.
Чи лишилися люди порядні у світі,
Яким зносить несила брехню і користь? (116)

Вік наш – мить. А вино – від печалі бальзам.
День минув без тривоги – хвала небесам.
Вмій радіти з тієї, що випала, долі
І не рвися її вдосконалювати сам. (117)

На обитель гріха перетворено світ,
Зло він так притяга, як залізо – магніт.
Шкодувати за ним ні хвилини не варто,
Виправляти його безнадійно й не слід. (119)

Як троянди немає –
й колючці радій;
Як не пустять до раю –
і пеклу радій.
Якщо поруч бракує мулли і мечеті,
Піп і віра чужая –
згодяться, радій! (120)

Як про щастя вселюдське даремно страждать,
Краще щастя комусь із близьких влаштувать.
Ліпше душу одну прив'язать добротою,
Аніж людство усе від кайданів звільнять. (123)

Согрішивши, не слід себе пеклом стращати,
І не варто, Хайям, стать святим обіцяти:
А чи схоче безгрішного втішити Бог?
Хоче бачити грішних Господь, щоб прощати. (125)

Попідтинню волю я вік старцювати,
Як за ласку султанові п'яти лизати.
Краще голий маслак припасти на обід,
Ніж з негідником владним на бенкет сідати. (125)

До чужої тарілки тягнутися – страм,
Ми не мухи, щоб лазити по тарілкам.
Коли й крихти харчів у Хайяма не буде,
З рук негідних нічого не прийме Хайям. (126)

Про життя міркувати я й дня не вгавав,
І нарешті його таємниці пізнав:
Знаю добре тепер, що нічого не знаю,
Це і є чиста правда, яку я шукав. (127)

Хто молитись про рай на свій розум почне,
Перекоаний, що його пекло мине.
Лиш тому, хто вникає у замисли Божі,

Рай байдужий і пекло йому не страшне. (128)

Споконвіку в людей розум був не в ціні,

Лише дурень буває щасливий вповні.

Гей, втоплю ж зараз розум я свій у чарчині,

Може, щастя тоді усміхнеться й мені. (130)

Із єресей та вір по-справжньому питома,

Яка всім як вино і бажана й знайома.

Я в неї запитав: "Кого шануєш ти?"

Вона мені: "Серця, де радість завжди вдома". (130)

Від байдужості Бога згортається кров,

Хоч в Корані оспівано Божу любов.

А відчує Він серце, знесилене горем, –

То додасть, не вагаючись, знову і знов. (132)

Океан утворивсь з міріадів крапель,

З цятки зріс материк неозорих земель.

Як прийшов ти й пішов – цим ніхто не бентеживсь:

Сів на квітку на мить, пролітаючи, чмель . (133)

Він для кращих світів кинув наші краї,

В його пам'ять наповнимо чарки свої.

Коли черга по колу дійде до Хайяма,

Друзі, дном догори перекиньте її. (135)

Як зберуть вас без мене за дружнім столом, –

Ваша черга вражати блискучим умом.

А як справу свою розпочне виночерпій,

Не лишіть без уваги ні чарки з вином. (135)

Коли дервішем станеш –

вершини сягнеш,

Співчуттям серце зраниш –

вершини сягнеш.

Геть нікчемні думки про визнання і славу!

Вглиб у себе поглянеш –

вершини сягнеш. (136)

Пізнання стало чільним моїм ремеслом,
Я знайомий із правдою і ницим злом.
Я розплутав вузли, найхитріші на світі, –
Окрім смерті, що стягнена мертвим вузлом. (141)

Срібло й золото нам тимчасово дають,
Щоби зло і добро ми могли осягнуть.
Ми не встигнем, однак, ці науки засвоїть –
Разом з нами невдовзі вони відімруть. (141)

Ти опору в цім світі шукать перестань,
Його створено для безнадійних зітхань.
Гідним в світі й стійким є лиш Дух Всюдисущий,
Він єдиний, позбавлений змін і терзань. (142)

Цей, струмками дзвінками насичений край,
Чим не схожий тобі на обіцяний рай?
Скільки хочеш, втішайсь на травиці шовковій,
Пий вино і на гурій собі поглядай. (142)

Чи дві тисячі бід, чи всього дві біди –
Нам однаково тяжко їх перенести.
Милосердя не знають чотири стихії,
Лиш в бокалі вина можна втіху знайти. (143)

"Пекло й рай – в небесах!", – не вгавають ханжі.
Я у серце зиркнув: "Щиру правду скажи!"
І почув: "Пекло й рай – не якась таємниця:
Пекло й рай – то лиш дві половини душі". (145)

Замість сонця весь світ освітить –
не можу.
Таємниці буття зрозуміть –
не можу.
В світі смислу знайшов незбагненну перлину,
Та зі страху її просвердлить
не можу. (146)

Може, раз у житті розгортав я сувій,
А вино щодня славлю в молитві своїй.
Коли розум тверезий – твій строгий учитель, –

Ти не слухай його, бо він учень не мій. (146)

Той щасливий, хто шовку й парчі запобіг,
Той, хто славу мирську не пустив на поріг,
Хто, як птиця Симург, віддалився від світу,
Хто тривоги життя, як Хайям, переміг. (147)

До мене Ти ввірвавсь, немов буран,
Господь!
І перекинув із вином мій жбан,
Господь!
Так, я п'яниця, – Ти ж такий накоїв безлад!
Хай грім мене поб'є, Ти хуліган,
Господь! (148)

Я ніде голови прихилить
не можу,
Що існує той світ, припустить
не можу.
І повірить, що я оживу після смерті
Хоч трави стебельцем, хоч на мить –
не можу. (149)

Ловець Безсмертний так колись був учинив:
Він в сіті дичину на зерна заманив.
Цю дичину назвав людьми й на неї потом
Провину переклав за те, що Сам зробив. (150)

Створив сузір'я Бог, цього здалося мало:
Додав тоді печаль, – таку, щоб діставала.
А щоб не вік цвіла привабливість жінок,
Він передбачив все, щоб вона вчасно в'яла. (150)

Щоб мудрим бути в житті, слід втямити немало,
Запам'ятай хоча б дві речі для начала:
Ти ліпше голодуй, ніж покидьки вживать,
І ліпше будь один, ніж разом з ким попало. (151)

Нерозумні за мудрого мають
мене,
Свідок Бог: не за того вважають

мене.

Я про себе і світ розумію не більше,
Аніж ті, що ретельно читають
мене. (151)

Без чарки й усмішки -
то є життя?
Без флейти-утішки -
то є життя?

Усе, що під сонцем - нічого не варте,
Вино й друзів трішки -
це є життя. (153)

Блиск діадеми, шовковий тюрбан, -
Все я віддам, й твою славу, султан,
Ще й муедзина й чітки на додачу
За звуки флейти й вина повний жбан. (153)

У завтра з нас ніхто не може зазирнуть,
Про Судний день думки заснути не дають.
Хто знає, скільки днів тобі ще залишилось?
Кредитів дорогих розтратником не будь. (154)

Всіх ріднить на землі найміцніше
любов,
Слово в юності нам наймиліше -
любов.
Хто готовий із цим дивним словом зустрітись,
Хай у спраглому серці напише:
любов. (154)

Як опинишся ти на останній межі,
Подивися на те, що несеш у душі.
Те єдине, що маєш узяти з собою,
Не боїться ні сліз, ні дощу, ні іржі. (155)

П'ю не тому, що знаходжу я смак у вині, -
Прагну свободи, відчути себе "на коні",
Лиха і горя позбутись, щоб дихалось вільно,
Щоб вийти з себе на Всеєсвіт вдалося мені. (156)

Дерево суму у серце своє не саджай,
Радощів книгу натомість частіше гортай,
Кличу чуттів дослухайся й не бійсь відгукнутись,
Світ швидкоплинний лови и лозою вінчай. (157)

Ти весь світ обійшов і збагнув:
він – ніщо.
Все, що бачив навкруг, і що чув –
все – ніщо.
Ти весь світ обійшов... Повернувся до дому,
Озирнувся у ньому, зітхнув:
він – ніщо. (159)

Світ – ці гори, долини, ліси і моря, –
Як ліхтар чарівний, наче світоч-зоря,
А життя – як на склі випадковий малюнок,
Що з'явився на мить у вогнях ліхтаря. (160)

І осяяння раю, і пекла вогні
Не давали ніколи спокою мені.
Тоді Вчитель сказав: "Заирни углиб себе:
Рай і пекло в душі, вони в вічній в борні". (160)

Аби долю схилить на свій бік – не бунтуй,
Щоб людей привернути – всміхайся й хитруй,
Щоб у клопоти зайві не встрять без потреби, –
Де не просять, туди свого носа не суй. (161)

Коли слава прийде –
то заслуга ніяк не твоя.
Голова з пліч впаде –
там провина ніяк не твоя.
На життєвій стезі, що б не сталось з тобою, –
Твоє гасло будь-де –
на те воля ніяк не твоя. (162)

Як день тобі всміхнеться крізь вікно,
Він подарує любку і вино.
Яка б не склалась гіркота надалі –
З вином її здолаєш все одно! (163)

Ти про мене пустив отакий поговор:
"Він безбожник, п'яниця і трохи не звір".
Із тобою, можливо, я б міг погодитись,
Коли б сам ти не був знаний всім бузувір. (164)

Я схильний до вина і звечора, і зрану:
Напій цей бадьорить, без нього я охляну,
І шанувать вино до скону буду я,
А шануватися, як ти, – повік не стану. (164)

Хто слідує уму, той доїть кізлюка,
Й не збагатіє він хоча б на п'ятака.
Найвигідніше дурнем прикидатись:
Для ханів розум твій – що запах часника. (165)

Ваш докір: "Він в вині знайшов розраду!"
Брехливці! Вам пора святити хату.
Що з того, що п'яниця я й блудник?
Я попри все прихильник шаріату. (165)

Не випадково я на вірш кладу печать –
Й не кожен може смисл прихований пізнати.
Псевдоучена чернь мені давно знайома,
Щоб таїни душі я став їй довіряти. (166)

Я сповнений чуття й жаги до тебе,
Якої сили – знає тільки небо.
Як дивно, Господи! Одна на цілий світ, –
Одна лиш ти, а іншої не треба. (168)

Хай не стало б мене, світ не надто б збіднів.
А Тобі який зиск з моїх лічених днів?
Я смиренно прошу, щоб Господь милосердний,
Нас частіше прощав, а карать не спішив. (167)

Серце! Заздрість з нудьги зазирає в вікно,
Ганить радість і сміх, і життя заодно.
Якщо душу і тіло ти хочеш зміцнити, –
Ти Хайяма читай і пий добре вино. (167)

Думав, кадій і муфтії порадять мені,
Як здолати сумні і безрадісні дні.
Та поживши, я втяв, що всі наші святоші
Знають, друже, не більше, ніж ми – а-ні-ні! (169)

Жив я тільки в хмелю, вже така моя суть,
І на Божий на суд з тим мене й принесуть.
То є правда, що я заглядав часто в чарку, –
Як же зможу її в Судний день обминуть?! (170)

Щоб відчутти палючу жагу довелось, –
Хай вино б із коханням до купки звелось.
Поспіши від усього отримати частку,
Поки ціле з частковим повік не злилось. (172)

Все життя свою душу гріхами губив,
Без любові й покути роки проводив.
І коли до гробків врешті-решт доберешся,
Не захоче й земля прах твій взяти в засів. (173)

Доки будеш тварюкам усім догождать?
Лише муха за харч може душу віддять.
Хай кров з серця біжить, бережи незалежність,
Краще сльози ковтать, аніж покидьки брать. (173)

У любовнім захопленні ум зберігай,
При чарках товариських його не втрачай.
Щоб язик, очі й вуха тобі слугували –
Стань глухий, мовчазний і незрячий, та й край! (174)

Знайся тільки із гідними дружби людьми,
З недостойними знатись – себе не страми.
Як негідник підносить бокал тобі – вилий,
Як мудрець пропонує отруту – прийми. (174)

Уживши штоф вина, й гора піде в танок,
Той нерозумний, хто цей не сприйняв урок.
Ти проповідуєш, що варт вина зріктися?
Згинь! То є дивний світ, і до розради крок. (175)

Всі царювання –

за ковток вина,
Всіх книг повчання –
за бокал вина,
Всі лестоці – за повний глечик винний,
всю музику –
за булькання вина. (175)

Як поталанило окраєць хліба мати,
Над головою дах, і десть куточок хати,
Й ані володарем, й ані рабом не будь, –
Ти впевнився, за що життя благословляти. (176)

Вина!
А іншого я не прошу.
Кохання!
Іншого я не прошу.
А про прощення що з небес говорять?
Не пропонують...
Я і не прошу!! (178)

Вино життю наснаги надає,
Обкрадений той, хто вина не п'є.
Вулкану дай вина – він затанцює.
Вино й старому сум його зальє. (178)

Вино не тільки друг: вино – мудрець,
З ним сумнівам і каяттям кінець.
Вино – алхімік: обертає вміло
На золото і мрії, і свинець. (179)

"Горілка – гріх". Всевишній, не спіши!
І осудом вина не согриши,
Не шли до пекла за жінок і чарку:
В раю, дивись, не стане ні душі. (180)

Коли дружиш з вином – в тебе все до пуття,
І кохаєш з вином – в тебе справжнє життя.
К бісу цю метушню: геть і почесі й скруту,
Насолоду шукай й геть жени каяття! (180)

Як перед світлим царственим вождем,
Як перед гострим замашним мечем
Тікає геть лиха ворожа сила,
Так сум тікає, здибавшись з винцем. (181)

Колись ковток останній припадає,
Надпитий келих з рук колись впаде...
А вічний Виночерпій неустанно
Як наливав, то й наливачь буде. (181)

Про інтерес до нас ми не бажаєм знати,
Нам невтямки: за нами стали наглядати.
Й не розуміємо, що погляд ізвідтіль, –
Знак, що колись за все відповідати. (186)

Хоч би й здійснитись сон юнацтва зміг,
Хто й що на мріях збудувачь би встиг?
Це – наче сніг в пустелі влітку випав:
Години-дві – й пропав без сліду сніг. (186)

Із шахівницею я світ би порівняв:
То день, то ніч. А потім, як зіграв, –
Всіх Власник, не зважаючи на ранги,
Згріб і у темний ящик поховав. (187)

За сяйво днів, що їх затис в руці,
Не купиш ні осла, ані вівці,
Тим більше – світової таємниці:
Вона сама відкриється в кінці. (188)

Так, я один. Пішла від мене ти:
"Прощай!" сказала, перш аніж піти.
Мені на спомин гіркоту лишила
І щем невідворотний самоти. (191)

Від миру до війни –
є мить одна,
Промовч або збрехни –
є мить одна.
Радій життю, поки ти молодість смакуєш,
Вона, як віщі сни, –

є мить одна. (194)

Говорять, біль душі вино лікує лиш.
Цього рятівника поклич мені скоріш,
Моя душа - одні невиліковні рани,
Тож наливай...А рани ти мені залиш. (195)

Бризки зірок кудись собі спішать,
Готові десь про щось попліткувать.
Аж бачу - мандрівниці золотаві
Не проти в моїй чарці жартувать. (195)

Бушує в келіях, мечетях і церквах
Спокуса рай дістать, а перед пеклом - страх.
Властивий лад лиш тим, хто таємниці світу
Із гідністю пізнав і без страху осяг. (196)

Дні в'яже мотузок минулих літ,
Добром і лихом засіває світ.
Скарений час за все чека розплати
Й дере процент безбожний за кредит. (196)

Стихій - чотири. Почуттів є п'ять.
Загадок - безліч, не порахувать...
Торкнися струн, хай їх солодкі звуки
Повернуть спрагу жити і кохать. (197)

Осяг всю землю. Як вона?

Ніщо!

Усе, крім хліба і вина, -
ніщо.

Сім кліматів перемінив даремно,
Бо вартість їх усіх одна -
ніщо! (197)

Аби життя проходило, мов сон, -
Шануй дарунки виноградних ґрон;
Аби хоч тінь бажань не полишила, -
Для них не створюй штучних перепон. (198)

Ти воїн з сіттю, тож лови серця,

Бери вино – і в тінь під деревця.
Послухайся: "Помреш і станеш глиною,
Втішайся зараз свіжістю лица". (198)

Розвеселися! Не впіймав струмка –
Голубить не відмовиться ріка!
Жінкам бракує вірності? Спокійно:
Від тебе твоя черга не втіка! (199)

Султан не став тебе хвалить?
Забудь.
Твій вік біжить, твій вік летить?..
Забудь.
В життєвій книзі випадковий вітер
Не ту сторінку міг відкрити?
Забудь! (200)

Ти зап'янів? –
Радій, Хайям.
Ти полюбив? –
Радій, Хайям.
Прийде Ніщо, прикінчить ці забави,
Поки ти жив –
Радій, Хайям! (201)

Минула юність, відцвіла весна...
Цікаво, хтось цим вдовольнився сповна?..
В вікно моє рай-птиця зазирнул,
Та й до чужого подалась вікна. (201)

Ти молодий! Пурпурнеє вино
Дарує ширу радість. Заодно
Й терпкої гіркоти не пошкодує,
Бо і життя – гірке й терпке воно. (203)

При чарці ми, що верби край води,
Гамує спрагу лиш вино завжди.
Так Бог поклав, бо щось при цьому думав, –
Кинь пити – його могли б ми підвести. (203)

В піднебессі світил скрізь панує пітьма,
Там знайти певний шлях і надії нема.
О мудрець! Яких зваб тобі б не підкладали,
Не втрачай провідної зірниці ума. (205)

Смерті я не боюсь, ні за що не стидаюсь,
Й обіцяного раю не жду: відрікаюсь.
І даровану душу мені напрокат,
Повертаю назад. Повертаю й не каюсь. (205)

Все, що в світі бажали б ми знать, –
це ніщо,
Що у скриню хотіли б сховать, –
це ніщо.
Як би хоч понад силу ми не клопотались,
Нам не вдасться з собою забрать
це ніщо. (207)

Як велось, себе у житті й потішав:
Пив вино, і увагу жінкам дарував.
Ніж покинуть цей світ, озирнувся довкола:
Наче снилось усе, і не жив я, а спав. (208)

(варіант перекладу попереднього рубаї):

Як велось, так себе й потішав
все життя,
пив, увагу жінкам дарував
все життя,
Як цей світ покидать, озирнувся довкола –
наче сон, і не жив я, а спав
все життя. (208)

Коли глину для мене Аллах замісив,
Не спитав, як я жити й грішити б хотів,
А грішив я у міру слабкої потуги.
Тож до раю чого Він мене не впустив? (209)

Нам – вино і любов, вам – кумирня і храм,
Нам судилося пекло, а гурії – вам.
В чому ж наша провина? Давно наші долі

На скрижалях накреслив Одвічний Каган. (211)

Рай, що колись прийде – не по мені,

Мій рай тепер: в готівці і вині.

В кредит не вірю: нащо мені слава?

Ціна її – що рохкання свині. (215)

Гадають найвеличніші уми:

Що сховано за майбуттям Пітьми?

Коли ж із тріском упаде завіса, –

Всі впевнимось, як помилялись ми. (216)

(всього рубаїв 181)